

контрастні з червоними і оранжевими, а з синіми і зеленими дають гармонійні поєднання.

Один колір сам по собі бездушний і скутий. Він оживає, поєднуючись з іншим. За своєю силою кольори діють по-різному. Одні діють просторово у великому масштабі, інші – в малому. Композиційне поєднання і гра кольорів певною мірою означають зіставлення між холодними і теплими, між світлими і темними, між слабкими і сильними тонами барв.

Загалом, у разі правильного підходу з боку ландшафтного архітектора, барви рослинності можуть перетворити простір на нескінченно ефектні і сильні виразні композиції.

Література

1. Алексеев С.С. О колорите. – М. : Изобр. искусство, 1973. – 168 с.
2. Дериберс М. Цвет в деятельности человека. – М. : Сов. художник, 1964. – 88 с.
3. Иттен И. Искусство цвета. – М. : Издат. Д. Аронов, 2004. – 236 с.
4. Лашук Г. Цвет в объемно-пространственной среде современного города. – Архитектура СССР, 1971. – № 10. – С. 1-4.
5. Рабкин Е.Б. Цветовое зрение. – Здоровье, 1969. – № 11. – С. 1-2.
6. Степанов Н.Н. Цвет в интерьере. – К. : Вища шк. Головное изд-во, 1985. – 184 с.
7. Фрилинг Г., Фуэр К. Человек, цвет, пространство. – М. : Стройиздат, 1973. – 118 с.

УДК 711 Доц. Х.І. Ковальчук, канд. архітектури; асист. Ю.Л. Богданова –
Інститут архітектури НУ "Львівська політехніка"

ЗАСАДИ ГАРМОНІЙНОГО РОЗТАШУВАННЯ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ У СКВЕРАХ І ПАРКАХ МІСТА

Розглянуто основні засади гармонійного розташування малих архітектурних форм у міському ландшафті та викладено принципи поєднання основних природних та штучних елементів під час проектування скверів та парків у містах.

Ключові слова: малі архітектурні форми, міський ландшафт, сквери, парки.

*Assoc. prof. H.I. Koval'chuk; assist. Yu.L. Bogdanova –
Institute of architecture NU "L'viv politekhnik"*

Principles of harmonious location of small architectural forms in public gardens and city parks

Basic principles of harmonious location of small architectural forms in a city landscape are considered and principles of combination of basic natural and artificial elements in public gardens and city parks planning are expounded in the article.

Keywords: small architectural form, city landscape, public gardens and parks.

Постановка проблеми та аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Ландшафтна композиція міського саду або скверу – це система взаємозв'язків основних його елементів (рослин, рельєфу, водойм, споруд та малих архітектурних форм), об'єднаних спільною стильовою ідеєю. У ландшафтній композиції велике значення має правильне розташування малих архітектурних форм. Вони повинні бути співрозмірними з простором, в який їх вписують архітектори та дизайнери. У літературі вітчизняних авторів радянського періоду дуже узагальнено подано основні принципи закладення

паркової композиції на прикладах міст СРСР та близького зарубіжжя [1, 2]. Праця відомого ландшафтного архітектора Джона Ормсбі Саймондса [3], яку було перекладено на російську мову і видано у 1965 р. Це "перша ластівка" в галузі ландшафтного дизайну на території Радянського Союзу. У закордонних публікаціях, що стали поширеними на території України тільки в роки незалежності (особливо, якщо це перевидання англійських авторів), проектування садів та парків розглядають вже детальніше. Найпопулярнішим сьогодні автором у галузі ландшафтного дизайну вважають Джона Брукса [4], який у своїх книжках згідно з чіткою рубрикацією, розглядає усі питання, що можуть виникнути під час проектування різноманітних садів та парків.

Формулювання мети статті. Архітектори та дизайнери, некомпетентні у проектуванні ландшафтів, своїми невдалими вирішеннями часто спотворюють наші природні краєвиди. Вивчення взаємозв'язку явищ природи з життям людини для проектування комфортного середовища є метою нашого дослідження. Для цього необхідно з підвищеною увагою розглянути не тільки планувальні композиції міських парків та скверів, а й створення малих архітектурних форм і їх відповідне місце серед зелені.

Виклад основного матеріалу. Малі архітектурні форми – невеликі споруди у містобудівному або ландшафтно-парковому середовищі. Деякі з них пов'язані з благоустроєм вулиць і площ, інші є елементами декоративного вбрання і збагачують композицію середовища [5].

Малі архітектурні форми насамперед мають відповідати функціонально-естетичним потребам територій та відповідати своєму оточенню, тобто бути виконаними в стилістиці житлових і громадських будівель та промислових споруд. Вони мають бути зручними, надійними, привабливими та економічними.

За призначенням малі архітектурні форми можна розділити на дві групи – декоративні та утилітарні.

До утилітарних малих архітектурних форм належать:

- *елементи благоустрою* – огорожі, кіоски, ліхтарі, містки, сходи, пандуси, альтанки, павільйони, лавки, смітники, зупинки громадського транспорту та інші;
- *носії інформації* – рекламні бігборди, різноманітні інформаційні стенди та установки, вказівники;
- *конструкції із застосуванням рослин* – трельяжі, перголи, вазони для квітів;
- *оздоблення поверхні землі* – відкоси, підпірні стінки;
- обладнання спортивних майданчиків, дитячих ігрових майданчиків, відкритих театральних просторів, літніх кафе.

До декоративних малих архітектурних форм належать:

- об'єкти пов'язані з використанням води – фонтани, декоративні басейни;
- меморіальні споруди, скульптура та мала пластика.

Проблема малих архітектурних форм у створенні благоустрою міста на різних етапах його будівництва пов'язана з вирішенням завдань формування архітектурно-просторового середовища міста, його естетично-художнього наповнення. Також необхідно враховувати історичні особливості розвитку міста, стильові ознаки його культури.

Огорожа – мала архітектурна форма, яка обмежує територію навколо окремих будівель та споруд, архітектурних комплексів, зелених зон і т. ін. у містах й інших населених пунктах. Залежно від призначення огорожа буває різної висоти та виконується з різноманітних матеріалів – дерева, металу, бетону, цегли та ін. Широко застосовуються огорожі із зелених насаджень – хвойних та листяних (туї, граба, бирючини та ін.).

Усі види огорож, зі врахуванням їхньої висоти, можна поділити на три типи: високі огорожі (3-7 м), середні (1,0-1,2 м), низькі (0,3-0,5 м). Високі огорожі встановлюють у парках та великих садах загального користування. Ними огорожують територію виставок, ботанічних садів, зоопарків, стадіонів та ін. Середні огорожі встановлюють на границях скверів, бульварів, набережних, а також навколо виділених ділянок на територіях великих парків або в певних місцях у системі площ та вулиць міста. Низькі огорожі застосовують для обмеження водойм, газонів та клумб.

Екрани, ширми та огорожі є вертикальними елементами, які розділяють простір міських парків та скверів. Вертикальні площини мають важливе значення у створенні зовнішнього простору. Вони охоплюють та підкреслюють функціональні зони; за допомогою стін з кам'яної кладки або ж зелених насаджень можна регулювати та обмежувати ділянки. За рахунок змін у плануванні вертикальні елементи можуть подовжувати і розширювати функціональні зони до оманливої візуальної нескінченності, що досягається прикриттям близько розташованих або зайвих деталей ландшафту і розкриттям таких складових елементів ландшафту, як дальній вид, горизонт або безмежний простір відкритого неба. Якість огорожі має розглядатися залежно від функції тієї чи іншої ділянки. Огорожа є бажаною там, де треба створити затишок, тобто в парках та скверах, що є оазами тиші у великих містах.

Лавка – різновид вуличних меблів, призначена для сидіння і відпочинку. Виникли лавки в давні часи і зазнали різноманітних стильових змін з плином часу. Лавки відрізняються як різноманітністю форм та розмірів, так і матеріалів, з яких їх виготовляють. За формою лавки розрізняють: зі спинкою, без спинки, короткі, з'єднані по декілька штук. Сидіння має бути на висоті 40-45 см. Виготовляють лавки з кованого або литого металу, дерева, бетону, різноманітних пластиків і т. ін. Паркова лавка може бути останнім елементом оформлення простору, але одночасно бути першою деталлю, що справляє враження, коли відвідувач заходить до парку.

Лавки встановлюють по всій території парків та скверів, починаючи з головного, парадного майданчика біля входу до парку. Вони "заохочують" посидіти на центральній алеї, біля доріжок та майданчиків. З них можна захоплюватися відкритими просторами галявин, джерел, озер; лави бувають розташованими в тінистих, прихованих куточках парку. Лави на всіх ділянках загальної території парку або скверу мають знаходитися на певному визначеному місці та бути зручними для користування, органічно вписуватися в навколишнє природне середовище. На широкій алеї, на фоні густо ростучих дерев і кущів, доцільним є двостороннє розташування лав з опорними спинками. На доріжках, що розташовані на краю пагорба, розставляти лавки слід

таким чином, щоб відвідувачам ніщо не заважало милуватись прекрасним краєвидом, тобто в одну лінію, тому що на іншому боці доріжки відвідувачі, що сидять спиною, не зможуть бачити гарних краєвидів.

Різноманітне оточення парку підказує, якого типу необхідно обрати лавку, аби гармонійно пов'язати її з навколишнім середовищем, не порушуючи природної краси, а доповнюючи її. Таким чином складають цілісну садово-паркову композицію. Певний вид лавок призначений для конкретного типу парку. Садово-паркові меблі, призначені для міських парків або скверів, не підійдуть для доріжок лісопарку. Так само невірно привозити з лісопарку стовбури дерев, пристосовані для сидіння, або грубо оброблені пеньки для столів та стільців і розташовувати їх на озеленених ділянках центральних магістралей та площ. Це суперечить усій природній структурі і характеру зелених зон, видам їх використання і порушує гармонійні поєднання малих архітектурних форм в умовах природного середовища лісопарку, міського скверу та бульвару.

Смітник – різновид вуличних меблів для збирання сміття та побутових відходів. Серед вимог до смітника – ергономічність, гігієнічність, зручність прибирання та експлуатації, естетичність. Зазвичай, смітник складається з двох частин: декоративної оболонки та смітника, який можна виймати. Оболонки смітників можна виготовляти з металу, пластиків, бетону та ін. Деякі з металевих смітників можна знімати зі стійки або на шарнірі повертати для видалення сміття.

Розташовують смітники на всій озелененій території – на узбіччі доріжок і майданчиків, та особливо, в зоні торговельних кіосків. Але треба зауважити, що надто близьке розташування смітника біля лавки зробить це місце непридатним для сидіння. Тому смітники розміщують подалі від лавок, але на зручній відстані від них. Вони є необхідними на перетині доріжок з майданчиками, у місцях найбільшого скупчення відпочивальників і мають бути помітними, але не виділятися.

Освітлення надає змогу отримати максимальне задоволення від вечірньої прогулянки парком. Окрім практичної функції – освітлення доріжок та сходів з метою безпеки, існує ще м'яке підсвічування для створення настрою та театрального ефекту й акцентування у вечірній та нічний часи рослинних композицій, скульптури та зон відпочинку.

Ліхтар – пристрій для штучного освітлення вулиць, площ, парків, скверів та інших просторів. Освітлення площ та вулиць можна вирішувати двома способами: центральним (осьовим) підвісом або боковим встановленням ліхтарів. Інтервал чергування ліхтарів уздовж вулиць, а також тип ліхтаря (висота, кількість світильників, архітектурне чи конструктивне вирішення) визначають залежно від значимості вулиць.

Ліхтарі в скверах та парках міст надають своєрідності композиції, виділяють світлом та кольором предмети малого простору. Без декоративного освітлення парк не буде сприйматися ввечері рівноцінно до денного сприйняття. Передусім відсутніми будуть глибокі перспективи, знизиться роль архітектурних об'єктів у сприйнятті пейзажу, не відчутною буде характерна особливість крон рослин, їх кольорова гама, силует, масштаб та ін.

Окрім підсвічування рослин, необхідно також в поєднанні з ними виявити роль архітектурних об'єктів, скульптури та скульптурних елементів і особливо таких об'єктів, як фонтани, водоспади, каскади, басейни та ін. При цьому джерела світла необхідно розташувати таким чином, щоб вони не були помітними для глядача, а дерева, кущі та інші елементи, залучені в композицію парку, освітлювалися б з врахуванням виявлення бажаного декоративного ефекту. Тому місця для розміщення ламп у кожному конкретному випадку необхідно глибоко продумати. Найбільш раціональним є їхнє встановлення під кроною дерев або в середині крони, що дасть змогу показати її ніби зсередини освітленою і одночасно гарно виділеною на фоні темної зелені або неба.

Проектування штучного освітлення парку в кожному конкретному випадку буде різним. Наприклад, якщо парк розташований ближче до центральної частини міста, його освітлюваність у вечірній час буде більшою і ефективність штучного освітлення більш значною стосовно парку, що знаходиться поза центром міста, освітлюваність якого значно зросте в денний час, особливо у вихідні дні.

Засоби візуальної інформації. Велика територія парку, особливо багатofункціонального призначення з чисельною, розгалуженою сіткою алей, доріжок та майданчиків, може ускладнити орієнтацію відвідувачів. Для того, щоб допомогти їм розібратися у складній парковій ситуації, використовують засоби візуальної інформації. Візуальну інформацію в парках подають у вигляді графічних схем, знаків, символів, вказівників, починаючи від входу в парк. Далі на вузлових ділянках показують напрямки руху до обраних відвідувачами об'єктів. Біля входу в парк розміщують на щитах схеми його території з чітким зображенням структурних та планувальних елементів, на схемі чітко вказують основні об'єкти парку зі зручними для прочитання з великої відстані знаками, цифрами та пояснювальними надписами. Візуальна інформація закінчується останньою стрілкою-вказівником на останньому, завершальному пункті.

Висновки. Фаховим використанням малих архітектурних форм можна збагатити навколишнє середовище, а можна і погіршити його вигляд. Тому необхідно з підвищеною увагою ставитися до створення малих архітектурних форм і з великим художнім смаком знаходити їм відповідне місце серед зелені міських парків та скверів.

Єдиним правильним рішенням є виконання комплексних проектних креслень для певного парку чи скверу, де, залежно від величини об'єкта, розробляють певну кількість пакетів креслень, у кожному з яких опрацьовані в єдиному стилістичному спрямуванні малі архітектурні форми. Залежно від того, головну чи другорядну зону парку розглядають, обраний для неї пакет креслень буде налічувати більшу кількість об'єктів і тим багатше вони будуть оздоблені декором.

У 2006 р. мерія Львова оголосила конкурс на виконання креслень малих архітектурних форм у певній стилістиці, залежно від чотирьох виділених зон відносно їх віддалення від центру міста. Попри, це проблема у всій системі міста виглядає дуже актуальною і досі остаточно не вирішеною. Парки та

сквери міста взагалі є сильно занедбаними через відсутність фінансування. Їх малі архітектурні форми знаходяться або в зруйнованому стані, який намагаються трохи покращити працівники парків, ремонтуючи їх, або є просто відсутніми на своїх первісних місцях.

Увесь асортимент малих архітектурних форм і специфічне призначення кожної з них мають бути художньо узгодженими за видом, матеріалом та технікою виконання, з головною ідеєю та призначенням парку, саду, скверу, особливостями його просторового вирішення та флорою. Крім цього, бажано, щоб малі архітектурні форми були узгоджені між собою за стилем, тектонічною будовою та масштабом.

Література

1. Приходько П.И. Ландшафтная композиция малого сада. – К. : Изд-во "Будівельник". – 1976. – 83 с. – С. 57-66.
2. Косаревский И.А. Композиция городского парка // Научно-исследовательский институт теории, истории и перспективных проблем советской архитектуры в г. Киеве. – К. : Изд-во "Будівельник". – 1977. – 139 с. – С. 37-60, 111-138.
3. Саймондс Дж. Ландшафт и архитектура. – М. : Изд-во лит-ры по строительству, 1965. – 183 с.
4. Брукс Джон. Краткая энциклопедия садового дизайна // Dorling Kindersley. – Лондон, Нью-Йорк, Сидней, Москва. – 2008. – 223 с.
5. Тимофінко В.І. Архітектура і монументальне мистецтво. Терміни і поняття // Вид-во Інституту проблем сучасного мистецтва. – К. : ГоловКиївАрхітектура. – 2002. – 450 с.

УДК 712.253

Асист. Р.Б. Дудин – НЛТУ України, м. Львів

КОНСЕРВАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ІСТОРИЧНИХ ПАРКАХ

Розглянуто сучасний стан насаджень старовинних парків м. Львова та запропоновано заходи щодо їх консервації з метою продовження терміну життєдіяльності, які дадуть змогу істотно продовжити тривалість життя деревинних насаджень, усунути джерела зараження патогенними мікроорганізмами та ентомошкідниками, створити сприятливі умови для відпочинку мешканців та гостей міста.

Ключові слова: парковий фітоценоз, санітарний стан, рекреація, інвентаризація, консервація, рослинність, рельєф.

Assist. R.B. Dudyn – NUFWT of Ukraine, L'viv

Conservatory works in historical parks

The modern state of L'viv age-old parks planting is examined and measures on their conservation are offered with the purpose of extending of their vital functions, what will enable substantially to continue life-span of the wood planting, remove the sources of infection pathogenic microorganisms and wreckers of entomologist, create favourable terms for rest of inhabitants and guests of city.

Keywords: park phytocoenosis, sanitary state, recreation, inventorying, canning, vegetation, relief.

Вступ. Сучасні паркові фітоценози, які сформувалися у старовинних парках м. Львова, впродовж тривалого часу перебувають під постійним рекреаційним пресом, пов'язаним із стабільним збільшенням кількості відвідувачів, їх некоректним поведінням, а також відсутністю необхідного догляду. Досить часто це призводить до негативних наслідків, які проявляються у погіршенні санітарного стану паркових насаджень [2, 3].